

Utbildningsutskottets betänkande

1983/84: 27

om fristående skolor på gymnasial nivå (prop. 1983/84: 118)

Propositionen

Regeringen har i proposition 1983/84: 118 (utbildningsdepartementet) föreslagit riksdagen att

1. godkänna att regeringen enligt de grunder som förordats i propositionen skall kunna förklara fristående skolor på gymnasial nivå berättigade till statsbidrag.

2. godkänna vad som i propositionen förordats om utformningen av ett nytt statsbidragssystem för fristående skolor utan statligt reglerade tjänster.

3. godkänna vad som i propositionen förordats om särskild årselevplatsram för fristående skolor på gymnasial nivå.

4. godkänna vad som i propositionen förordats om avveckling av statsbidrag till undervisningsmateriel vid fristående skolor på gymnasial nivå.

5. godkänna vad som i propositionen förordats om huvudmannaskap för Vackstanässkolan och Apelrydsskolan.

6. godkänna vad som i propositionen förordats om särskilt statsbidrag till Svenska Hemslöjdsföreningarnas riksförbunds riksomfattande kursverksamhet.

7. till *Bidrag till driften av fristående skolor på gymnasial nivå* för budgetåret 1984/85 anvisa ett förslagsanslag om 70 690 000 kr.

Vidare bereds riksdagen tillfälle att ta del av vad som i övrigt anförts i propositionen om statlig tillsyn och studiestöd, behörighets- och urvalsfrågor, läroplansfrågor samt om betygs- och kompetensfrågor beträffande de fristående skolornas utbildningar på gymnasial nivå.

Motionerna

1983/84: 2657 av Bertil Danielsson m. fl. (m, s, c, fp, vpk) vari yrkas

1. att riksdagen beslutar att statsbidraget per elev vid fristående skolor på gymnasial nivå utan statligt reglerade tjänster bör vara lika stort för likartad utbildning.

2. att riksdagen beslutar att denna förändring bör genomföras från och med budgetåret 1984/85.

3. att riksdagen beslutar att bidragen skall fördelas inom den i propositionen föreslagna anslagsramen på 27,5 milj. kr.

1983/84: 2658 av Björn Molin m. fl. (fp, c) vari yrkas att riksdagen beslu-

tar avslå regeringens förslag i proposition 1983/84: 118 om en avveckling av statsbidragen till Göteborgs högre samskola och Sigrd Rudebecks gymnasium.

1983/84: 2659 av Kerstin Göthberg m. fl. (c) vari yrkas

1. att riksdagen beslutar att statsbidrag även fortsättningsvis skall utgå till Göteborgs högre samskolas gymnasium,
2. att riksdagen beslutar att statsbidrag även fortsättningsvis skall utgå till Sigrd Rudebecks gymnasium,
3. att riksdagen beslutar att statsbidrag även fortsättningsvis skall utgå till Stockholms Tekniska Institut (STI),
4. att riksdagen beslutar att statsbidrag även fortsättningsvis skall utgå till Balettakademien.

1983/84: 2660 av Lars Tobisson m. fl. (m) vari yrkas att riksdagen beslutar avslå regeringens förslag i proposition 1983/84: 118 om en avveckling av statsbidragen till Göteborgs högre samskola och Sigrd Rudebecks gymnasium i Göteborg.

1983/84: 2661 av Ove Eriksson m. fl. (m, c, fp) vari yrkas

1. att riksdagen beslutar att statsbidrag till föreståndare vid internatskolor skall utgå enligt nu gällande regler,
2. att riksdagen beslutar att Lundsbergs skola under i motionen angivna förutsättningar skall få statsbidrag såsom riksinternatskola.

1983/84: 2662 av Lars Werner m. fl. (vpk) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om statsbidrag till nytillkommande fristående skolor,
2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om statsbidrag till Sigrd Rudebecks gymnasium i Göteborg och Göteborgs högre samskolas gymnasium,
3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om Stockholms Tekniska Institut.

1983/84: 2663 av Inga Lantz (vpk) och Carl-Henrik Hermansson (vpk) vari yrkas att riksdagen måtte uttala att statsbidrag även i fortsättningen skall utgå till Balettakademiens treåriga yrkesskola.

1983/84: 2664 av Jan-Erik Wikström m. fl. (fp) vari yrkas att riksdagen avslår proposition 1983/84: 118 i den del som avser avveckling av statsbidraget till Balettakademien.

1983/84: 2665 av Jan-Erik Wikström m. fl. (fp) vari yrkas

1. att riksdagen med avslag på propositionens hemställan nr 1 godkänner att regeringen enligt de grunder som förordats i motionen skall kunna förklara fristående skolor på gymnasial nivå berättigade till statsbidrag,
2. att riksdagen beslutar avslå propositionen i den del som avser av-

veckling av statsbidraget till Sigrid Rudebecks gymnasium, Göteborgs högre samskola, Stockholms Tekniska Institut och Balettakademien.

1983/84: 2666 av Stina Gustavsson (c) och Inger Josefsson (c) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om Handarbetets Vänners vävskola och Sätergläntan, Hemslöjdens Gård.

1983/84: 2667 av Tage Sundkvist m. fl. (c, m, fp) att riksdagen beslutar att som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförts om fortsatt statsbidrag till Köpmannainstitutet i Stockholm.

1983/84: 2668 av Birgitta Rydle (m) vari yrkas att riksdagen beslutar att till Institutet för optometri bevilja ett i förhållande till regeringens förslag förhöjt anslag i enlighet med vad i motionen anförts.

1983/84: 2669 av Birgitta Rydle (m) vari yrkas att riksdagen beslutar att statsbidrag även fortsättningsvis skall utgå till Göteborgs högre samskola för att bevara en enastående skolform med full vertikalitet.

1983/84: 2670 av Oskar Lindkvist m. fl. (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att statsbidragen till Stockholms Tekniska Institut bör utgå även efter budgetåret 1986/87 i huvudsak enligt de principer som tillämpas för närvarande.

1983/84: 2671 av Pär Granstedt (c) och Kerstin Anér (fp) vari yrkas

1. att riksdagen beslutar att uttala sig för att statsbidrag till Kristoffer-skolans utbildning på gymnasial nivå bör utgå även för befintliga parallellklasser.

2. att riksdagen beslutar att som sin mening ge regeringen till känna vad som anförts i motionen om statsbidrag till gymnasial utbildning i Waldorfskolor i övrigt.

1983/84: 2672 av Erkki Tammenoksa (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om att den högre hemslöjdsutbildningen vid Handarbetets Vänners vävskola bör överföras till eftergymnasial nivå.

1983/84: 2673 av Karin Andersson m. fl. (c) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts beträffande statsbidrag till fristående skolor vars undervisning sker på finska språket.

1983/84: 2674 av Mona Sahlin (s) och Anita Johansson (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att fortsatt statsbidrag till Balettakademien bör utgå i oförändrad omfattning även efter budgetåret 1986/87.

1983/84: 2675 av Doris Håvik m. fl. (s) vari yrkas att riksdagen som sin

+1 Riksdagen 1983/84. 14 saml. Nr 27

mening ger regeringen till känna att fortsatt statsbidrag bör utgå till Göteborgs högre samskola och Sigrid Rudebecks gymnasium i oförändrad omfattning även efter budgetåret 1986/87.

1983/84: 2676 av Görel Bohlin (m) och Sonja Rembo (m) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att statsbidrag till Balettakademien skall utgå även efter budgetåret 1986/87.

1983/84: 2677 av Per Unckel m.fl. (m) vari yrkas att riksdagen med avslag på det i proposition 1983/84: 118 föreslagna regelsystemet hos regeringen anholder om ett nytt förslag utifrån de riktlinjer som angivits i motionen.

1983/84: 2678 av Per Unckel m.fl. (m) vari yrkas att riksdagen beslutar att som sin mening ge regeringen till känna att statsbidrag även i framtiden skall utgå till Sigrid Rudebecks gymnasium, Göteborgs högre samskola, Stockholm Tekniska Institut och Balettakademien.

Motioner väckta under allmänna motionstiden vid riksmötet 1983/84

1983/84: 496 av Olle Aulin (m) och Rune Rydén (m) vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär förslag till lag om skyldighet för kommun att tillhandahålla service till elever vid fristående skolor.

1983/84: 2016 av Ulf Adelsohn m.fl. (m) vari – såvitt nu är i fråga – yrkas

27. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts angående kommunalt stöd till fristående skolor.

Motion väckt med anledning av proposition 1983/84: 116

1983/84: 2745 av Per Unckel m.fl. (m) vari – såvitt nu är i fråga – yrkas

13. att riksdagen beslutar att som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförts om behandlingen av de fristående skolorna i det nya systemet med elevplatsramar.

Utskottet

Inledning

Riksdagen har tidigare fattat beslut om skolor med annan huvudman än stat och kommun – fristående skolor – på grundskolenivå (prop. 1982/83: 1, UbU 1982/83: 10, rskr 1982/83: 63).

I det följande behandlar utskottet förslag som regeringen i proposition 1983/84: 118 har lagt fram om fristående skolor vilka anordnar utbildning för elever på en nivå motsvarande gymnasieskolans. Förslagen avser bl. a. villkor för statligt stöd till fristående skola och ett nytt statsbidragssystem för skolor som inte har statligt reglerade tjänster. Härvid behandlas föl-

jande grupper av nu statsunderstödda utbildningar, nämligen riksinternatsskolor, sådana fristående skolor vilkas verksamhet regleras av privatskolförordningen (1967: 270), enskilda lanthushållsskolor, enskilda yrkesskolor, engelskspråkig internationell utbildning i Sigtuna samt Bergsskolan i Filipstad. Dessutom behandlas de skolor på gymnasial nivå som, utan att få statsbidrag, står under statlig tillsyn.

Till grund för regeringens förslag har legat förslag från kommittén (U 1979: 13) angående skolor med enskild huvudman (SEH-kommittén) i dess slutbetänkande (SOU 1983: 1) Fristående skolor för inte längre skolpliktiga elever.

Utskottet kommer också att ta ställning till regeringens hemställan om medel under ett nytt anslag på statsbudgeten benämnt Bidrag till fristående skolor på gymnasial nivå.

Utskottet vill inledningsvis erinra om vad i propositionen sägs om *begreppet fristående skola*. Därmed avses enligt 3 a § skollagen (1962: 319) en skola som har en enskild fysisk eller juridisk person som huvudman. Med enskild juridisk person åsyftas ett i privaträttsliga former bildat rättsobjekt. Om t. ex. en stiftelse eller aktiebolag är huvudman för skolan är denna en fristående skola oberoende av vilka privata och offentliga rättsobjekt som på ett eller annat sätt har medverkat till stiftelsebildningen eller är aktieägare.

Enligt gällande bestämmelser kan såväl en kommun som en enskild vara huvudman för en riksinternatsskola. Om en kommun är huvudman, är riksinternatsskolan alltså definitionsmässigt inte en fristående skola. När utskottet i det följande talar om riksinternatsskolor, avses emellertid även riksinternatsskola med kommun som huvudman.

Utskottet vill här i korthet också beröra frågan om vad som gäller beträffande *rätten att driva och utnyttja fristående skola*. I vad avser grundskolenivån får elever tas emot i fristående skola för skolpliktens fullgörande, endast om skolan har godkänts för ändamålet. Godkännande skall meddelas, om skolans undervisning ger kunskaper och färdigheter som till art och nivå väsentligen svarar mot de kunskaper och färdigheter som grundskolan förmedlar och skolan även i övrigt väsentligen svarar mot grundskolans allmänna mål (33 a och 34 §§ skollagen). I sammanhanget skall påpekas att rätt till bidrag från det allmänna ej följer automatiskt av beslut om godkännande. När det gäller den gymnasiala nivån har den som vill genomgå utbildning vid en fristående skola däremot full frihet att göra detta. Rätten att driva fristående skola för icke skolpliktiga elever grundar sig bl. a. på den allmänna principen om näringsfrihet. Undervisningsverksamheten måste självfallet utövas inom ramen för allmänna rättsregler och de regler som gäller för näringsverksamhet i allmänhet eller speciellt för undervisningsverksamhet. Rätten att driva och utnyttja fristående skola medför inte någon rätt till stöd från det allmänna.

Statligt bidrag till fristående skolor på gymnasial nivå

Föredragande statsrådet har vid sina överväganden om *villkor för statsbidrag* till fristående skola på gymnasial nivå bl. a. utgått från att skolans utbildning i någon form utgör ett komplement till utbildningen inom det allmänna skolväsendet. Det bör i utbildningen vid en sådan skola finnas något av värde för samhället och det allmänna skolväsendet som tillgodoser behov som eljest inte kan uppfyllas. Statligt stöd bör främst kunna utgå till utbildningar som genom sitt *utbildningsinnehåll* helt eller i något väsentligt avseende skiljer sig från det som förekommer inom gymnasieskolan och den kommunala vuxenutbildningen. Med hänvisning till behovet för både samhället och enskilda av *utbildning kombinerad med internat* bör även skolor som ger sådan utbildning kunna få statsbidrag. Som komplement till det allmänna skolväsendet kan även betraktas en skola vars undervisning har en *särskild pedagogisk uppläggning* i avseende till t. ex. tim- eller kursplaner. Föredragande statsrådet påpekar att en fristående skola kan tillämpa flexibla former för organisation och arbete. Den behöver t. ex. inte vara bunden av systemet med statligt reglerade tjänster och andra regler som gäller för det allmänna skolväsendet. Som en fjärde grupp anger statsrådet skolor där undervisningen är anpassad för *elever med annan studiebakgrund och erfarenhet* än den som gymnasieskolans elever normalt har.

Regeringen begär riksdagens godkännande av vad föredragande statsrådet har förordat om grunder för statsbidrag till fristående skolor på gymnasial nivå och hemställer att regeringen enligt de i proposition 1983/84: 118 angivna grunderna skall kunna förklara fristående skolor på gymnasial nivå berättigade till statsbidrag.

Enligt motion 1983/84: 2665 (yrkande I i denna del) är det självklart att samhället skall stödja fristående skolor som innebär alternativ till det allmänna skolväsendet. Motionärerna instämmer i att det i någon mening bör finnas ett allmänt intresse av den fristående skolans verksamhet för att den skall få statsbidrag men vill samtidigt understryka att det i sig är ett allmänt intresse att tillgodose välgrundade önskemål från enskilda individer. Motionärerna biträder däremot inte föredragande statsrådets alltför snäva bedömning av villkoren för statsbidrag och förordar att statsmakternas bedömning inte skall inskränkas till att enbart fristående skolor som tillför det allmänna skolsystemet något skall godkännas för bidrag. I motion 1983/84: 2677 (i denna del) avvisas regeringens grundsyn, som enligt motionärerna utgår från att en fristående skola först och främst skall "tvingas visa sitt värde för statsmakten" för att erhålla statligt stöd. Som riktlinje för riksdagens beslut om grunder för statligt stöd bör gälla, menar motionärerna, att rätten att välja skola skall tillförsäkras alla elever på såväl grundskole- som gymnasienivå. Som krav bör ställas att skolan skall kunna uppvisa en sådan stabilitet i fråga om personal, lokaler m. m. som är

nödvändig för att undervisningen skall kunna bedrivas på ett sätt som uppfyller godtagbar kvalitet. Beträffande gymnasieskolan bör härutöver för statsbidrag krävas en verksamhet som är jämförbar med den som bedrivs inom den allmänna gymnasieskolan. I motionen betonas att det är regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer som skall besluta om stöd till fristående skola.

Utskottet vill beträffande grunder för statligt stöd till fristående skolor anföra följande.

Det mycket stora antalet studievägar i den allmänna gymnasieskolan gör det möjligt för gymnasieskolan att tillmötesgå de allra flesta önskemål om utbildningar, vare sig dessa avser utbildning för visst yrke eller utbildning för fortsatta högre studier. Gymnasieskolan är främst avsedd för ungdomar och undervisningens organisation är anpassad härefter. Dimensioneringen av gymnasieskolans stora ram, dvs. de direkt grundskoleanknutna studievägarna, medger en intagningskapacitet som svarar mot mer än 100 procent av antalet 16-åringar. Jämte gymnasieskolan finns en utbyggd kommunal vuxenutbildning. Dess undervisning är flexibelt organiserad och medger bl. a. att studierna bedrivs vid sidan om förvärvsarbete. Vidare ges inom ramen för gymnasieskolan ett stort antal utbildningar i form av högre specialkurser. Av vad utskottet nu har redovisat framgår att det allmänna skolväsendet kan erbjuda utbildningar som i princip tillgodoser såväl den enskildes som samhällets behov.

Utskottet inser emellertid, liksom föredragande statsrådet, att det trots de ovan beskrivna förhållandena föreligger behov av och kan ställas berättigade krav på anordnande av utbildningar som av olika anledningar inte ges i ungdomsskolan eller den kommunala vuxenutbildningen och vilka det är mest ändamålsenligt att med statligt stöd anordna vid en fristående skola. I det föregående har utskottet redogjort för de skilda slag av fristående skolor vilkas utbildningar regeringen anser bör kunna vara berättigade till statligt stöd. Utskottet har inget att erinra mot vad regeringen har föreslagit i detta hänseende och avvisar därmed det synsätt som förespråkats i motion 1983/84: 2677. Ett bifall av riksdagen till vad motionärerna har förordat om grunder för statsbidrag till fristående skolor skulle enligt utskottets uppfattning innebära ett i grundläggande avseenden viktigt avsteg från de principer som hittills har gällt och som utskottet anser bör gälla även i fortsättningen beträffande samhällets ansvar att erbjuda alla ungdomar både teoretiskt inriktad och direkt yrkesförberedande utbildning på gymnasial nivå. När det gäller den i förevarande sammanhang berörda delen av yrkande I i motion 1983/84: 2665 noterar utskottet att motionärernas uppfattning om grunder för statsbidrag till fristående skolor ligger nära vad utskottet anser i frågan. Utskottet delar motionärernas uppfattning att det i något avseende bör finnas ett allmänt intresse av den fristående skolans verksamhet för att statligt bidrag skall kunna utgå till skolan. Självklart skall välgrundade önskemål från enskilda individer vägas in i

sammanhanget. Utskottet återkommer i det följande till den del av motionsyrkandet som avser bedömningen av villkoren för statsbidrag och vari större generositet efterlyses.

Utskottet föreslår att riksdagen godkänner att regeringen enligt de grunder som har förordats i proposition 1983/84: 118 skall kunna förklara fristående skolor på gymnasial nivå berättigade till statsbidrag. Riksdagen bör därjämte avslå motionerna 1983/84: 2665 yrkande I i denna del och 1983/84: 2677 i denna del.

I ett särskilt avsnitt av propositionen redovisas föredragande statsrådets *bedömning av villkoren för statligt stöd till sådana fristående skolor som nu är statsunderstödda*. Skolorna delas därvid in i tre skilda grupper: 1. Skolor, vilkas utbildningsinnehåll överensstämmer med det allmänna skolväsendet. 2. Skolor, vilkas utbildningsinnehåll skiljer sig från det allmänna skolväsendet. 3. Vissa skolor med branschriktad utbildning m. m.

I fråga om den första gruppen anser föredragande statsrådet att statsbidrag även i fortsättningen bör kunna utgå till riksinternatskolorna, Lundsbergs skola i Storfors, Franska skolan i Stockholm, den engelskspråkiga internationella utbildningen vid Sigtunaskolan Humanistiska Läroverket i Sigtuna samt Vackstanässkolan i Södertälje och Apelrydsskolan i Båstad. När det däremot gäller Göteborgs högre samskola och Sigrid Rudebecks gymnasium i Göteborg kan enligt statsrådets mening inget samhällsintresse generellt anses föreligga av att statligt bidrag utgår, eftersom behovet ur samhällets synvinkel av de två skolornas utbildningar beror på huruvida det är ett samhällsintresse att tillgången på elevplatser i kommunen är särskilt hög på de studievägar som är företrädade vid skolorna. Föredragande statsrådet hänvisar till att SÖ i sitt yttrande över SEH-kommitténs betänkande har förutsatt att överläggningar med berörda myndigheter kommer till stånd i syfte att inordna skolornas utbildningar i gymnasieskolan och förordar att statsbidrag i avvaktan på dessa överläggningar i oförändrad omfattning bör kunna utgå tills vidare till de båda skolorna, dock längst t. o. m. budgetåret 1986/87. Senast budgetåret 1987/88 bör en avveckling av statsbidraget vara påbörjad.

Till gruppen av skolor, vilkas utbildningsinnehåll överensstämmer med det allmänna skolväsendet, har föredragande statsrådet fört Balettakademien i Stockholm och Stockholms Tekniska Institut (STI). Statsrådet anför att Balettakademien genom tillkomsten av den gymnasiala dansarutbildningen vid gymnasieskolan i Stockholm inte längre utgör något egentligt komplement till det allmänna skolväsendet. Med hänvisning härtill bör en avveckling av statsbidraget vara påbörjad senast budgetåret 1987/88. Beträffande STI erinrar föredragande statsrådet om att SÖ har föreslagit att statsbidraget avvecklas och att utbildningar som är likartade med dem som ges vid STI anordnas i kommunal regi i Stockholm. Statsrådet, som hänvisar till överläggningar mellan berörda myndigheter, anser att statsbi-

drag bör utgå till STI i oförändrad omfattning t. v., dock längst t. o. m. budgetåret 1986/87. Senast budgetåret 1987/88 bör en avveckling av statsbidraget vara påbörjad.

Den andra gruppen av fristående skolor utgörs, som tidigare har nämnts, av skolor som genom sitt utbildningsinnehåll skiljer sig från de utbildningar som finns i det allmänna skolväsendet. Hit hör Bergsskolan i Filipstad, Anders Beckmans skola i mode och reklam samt Berghs reklamskola i grafisk formgivning och illustration samt praktisk marknadsföring och reklam. Föredragande statsrådet anser att skolorna även i fortsättningen skall kunna vara berättigade till statsbidrag. Vidare bör enligt statsrådet fortsatt statsbidrag även kunna utgå till följande konstskolor och skolor med estetisk-praktiska utbildningar, nämligen Carl Malmstens Verkstadsskola, Capellagården, Nyckelviksskolan, Handarbetets Vänners vävskola, Sätergläntan Hemslöjdens gård, Pernbys målarskola, Konstskolan Idun Lovén, Gerlesborgsskolan, Hovedskous målarskola, Dömen Konstskola, Kursverksamhetens vid Göteborgs Universitet Konstskola.

Till den tredje gruppen av fristående skolor — sådana som ger branschriktad utbildning — förs i propositionen följande åtta skolor: Köpmannainstitutet i Stockholm, Kooperativa Förbundets Vår gård i Saltsjöbaden, Nacka, Institutet för försäkringsutbildning i Stockholm, Svenska Åkeriförbundets yrkesskola i Danderyd, Svenska Frisörföreningens yrkesstudio i Stockholm, SHIO—Familjeföretagens föreläsningsverksamhet med kansli i Stockholm, Institutet för optometri i Stockholm och Svenska Laboratoricassistentföreningens kursverksamhet med kansli i Stockholm. Till dessa skolor rekryteras normalt studerande internt från företag inom resp. bransch. Utbildningarna vid skolorna liknar mycket internutbildning i företag. Kursavgifter och ibland även de studerandes levnadsomkostnader under utbildningstiden bekostas av arbetsgivaren. Mot bakgrund av att statligt stöd normalt inte utgår till företagsutbildning och internutbildning och att det särskilda statsbidraget till företagskolor har upphört anser föredragande statsrådet i likhet med SEH-kommittén och flertalet remissinstanser att utbildningarna vid de nu aktuella skolorna i princip inte bör komma i fråga för statligt stöd efter utgången av budgetåret 1983/84. Emellertid skiljer sig förutsättningarna för verksamheten vid Institutet för optometri (IFO) något från det som gäller för de övriga skolorna, menar föredragande statsrådet. IFO meddelar undervisning till legitimerade optiker i form av fort- och vidareutbildningskurser. Regeringen har uppdragit åt SÖ att efter samråd med UHÄ utreda frågan om en förlängd optikerutbildning i gymnasieskolan i syfte att förbättra legitimationsutbildningen. I avvaktan på att frågan om den högre optikerutbildningens organisation löses och med hänsyn till det samhällsintresse som föreligger för utbildningen som ett led i legitimationsgivning är föredragande statsrådet inte berett att föreslå en avveckling av statsbidraget till IFO. När det gäller avvecklingen av statsbidraget till fort- och vidareutbildningen inom Svens-

ka Laboratorieassistentföreningens kursverksamhet erinrar föredragande statsrådet om att grundutbildningen av laboratorieassistenter numera anordnas inom högskolan. Statsrådet finner det naturligt att fort- och vidareutbildning för den berörda gruppen i fortsättningen anordnas som enstaka kurser i högskolan.

Föredragande statsrådets överväganden om statsbidragsvillkoren för de fristående skolor som nu har statligt stöd har föranlett ett antal motionsyrkanden. Enligt motion 1983/84: 2665 (yrkande 1 i denna del) är statsrådets bedömning av villkoren alltför snäv. Motionärerna menar att det finns skäl att vara mer generös, när villkoren avser skolor som vänder sig till icke skolpliktiga elever. I motionerna 1983/84: 2658, 1983/84: 2659 (yrkandena 1 och 2), 1983/84: 2660, 1983/84: 2665 (yrkande 2 i denna del), 1983/84: 2669, 1983/84: 2675 och 1983/84: 2678 (i denna del) avvisas tanken på att avveckla det nuvarande statsbidraget till Göteborgs högre samskola och Sigrid Rudebecks gymnasium. Motionärerna framhåller kvaliteten i utbildningarna som ges vid de båda skolorna, som ofta tar emot elever som inte har kunnat finna sig till rätta i de kommunala skolorna. Beträffande Göteborgs högre samskola erinras om att skolenheten omfattar – förutom det gymnasiala stadiet – samtliga grundskolestadier och att verksamheten på de lägre stadierna är baserad på Montessoripedagogik. I motion 1983/84: 2662 (yrkande 2) erinras om de fristående skolornas särprägel, vilken de enligt motionen bör kunna behålla även i en förändrad situation. Med hänvisning till att förhandlingar bör ske mellan skolorna och berörda myndigheter föreslår motionärerna att den av regeringen föreslagna avvecklingen av statsbidraget till Göteborgs högre samskola och Sigrid Rudebecks gymnasium bör påbörjas senast budgetåret 1988/89.

Den av regeringen föreslagna avvecklingen av statsbidraget till Balettakademien avstyrks i motionerna 1983/84: 2659 (yrkande 4), 1983/84: 2663, 1983/84: 2664, 1983/84: 2665 (yrkande 1 och yrkande 2 i motsvarande delar), 1983/84: 2674, 1983/84: 2676 och 1983/84: 2678 (i denna del). I motionerna framhålls att det föreligger stora skillnader mellan utbildningarna vid Balettakademien och den dansarutbildning som ges vid gymnasieskolan i Stockholm (Riddarfjärdsskolan). Den senare utbildningen vänder sig i huvudsak till yngre elever med tidigare genomgången dansarutbildning och är mer inriktad på klassisk dans. Balettakademiens elever är däremot äldre och har skiftande utbildningsbakgrund och erfarenheter. Vidare påpekar motionärerna att Balettakademiens utbildning är bredare och har viss tyngdpunkt på modern dans och jazzbalett.

En avveckling av statsbidraget till STI avvisas i motionerna 1983/84: 2659 (yrkande 3), 1983/84: 2665 (yrkandena 1 och 2 i motsvarande delar), 1983/84: 2670 och 1983/84: 2678 (i denna del). I motionerna framhålls bl. a. att institutet vänder sig till elever som normalt är äldre än eleverna i gymnasieskolans tekniska utbildningar. Utbildningen vid STI har en egen prägel och skolan har sedan många år spelat en viktig roll som

läroanstalt för ingenjörer på mellannivå. Motionärerna erinrar om skolans betydelse för den satsning på kortare tekniska utbildningar som nu är aktuell. STI:s framtid äventyras, om statsbidraget avvecklas. I motion 1983/84: 2662 anförs att skolans särprägel kan bero på att den genom sin särskilda karaktär fyller behov för viktiga studerandegrupper. Motionärerna begär att riksdagen skall uttala sig för att institutets särprägel bör behållas vid en kommunalisering (yrkande 3).

Av vad utskottet har redovisat i det föregående framgår att statsbidraget till Köpmannainstitutet i Stockholm enligt regeringens förslag bör avvecklas fr. o. m. budgetåret 1984/85. Enligt motion 1983/84: 2667 kan en sådan åtgärd innebära kraftigt höjda kursavgifter och därmed en sådan begränsning av elevantalet att utbildningen äventyras.

Utskottet behandlar i det följande var och en för sig de skolor som är berörda av de redovisade motionsyrkandena.

När det gäller Göteborgs högre samskola konstaterar utskottet att det är en väl fungerande skolenhet. Utskottet konstaterar vidare att tillämpningen av Montessoripedagogik begränsar sig till undervisningen på grundskolans stadier. Utskottet noterar också att Göteborgs högre samskola är ett exempel på den s. k. vertikala skolorganisationen – inom skolenheten undervisas elever alltifrån grundskolans lågstadium till det gymnasiala stadiet. Sammantaget anser utskottet att dessa förhållanden inte är tillräckliga för ett bifall till de motionsledes framförda förslagen att statsbidraget till gymnasiedelen av skolan inte skall avvecklas. Utskottet vill emellertid erinra om att Göteborgs högre samskola erhåller statsbidrag för grundskoledelen av skolenheten med anledning av riksdagens beslut under riksmötet 1982/83 (UbU 1982/83: 10, rskr 1982/83: 63). En avveckling av statsbidraget för gymnasiedelen kan som utskottet ser det medföra problem vare sig gymnasiedelen kommunaliseras eller verksamheten fortsätter utan statlig stöd. Bl. a. mot bakgrund härav är det angeläget att överläggningar kommer till stånd mellan skolan, kommunen och berörda statliga myndigheter. Överläggningarna bör ske utan tidspress. Med hänvisning härtill tillstyrker utskottet motion 1983/84: 2662 yrkande 2 att en avveckling av statsbidraget till skolan bör vara påbörjad senast budgetåret 1988/89. Detta bör riksdagen med bifall till motionsyrkandet i denna del som sin mening ge regeringen till känna. Utskottet avstyrker däremot motionerna 1983/84: 2658 i denna del, 1983/84: 2659 yrkande 1, 1983/84: 2660 och 1983/84: 2665 yrkandena 1 och 2 i motsvarande delar, 1983/84: 2669 samt 1983/84: 2675 och 1983/84: 2678 i motsvarande delar.

Även beträffande Sigrid Rudebecks gymnasium konstaterar utskottet att den utgör en väl fungerande enhet. Utskottet har vid sina överväganden emellertid inte funnit att skolan uppvisar en sådan pedagogisk eller annan särprägel som motiverar ett uttalande av riksdagen att statligt bidrag bör utgå i framtiden. Emellertid är det angeläget att skolan och berörda myndigheter ges god tid till överläggningar om konsekvenserna av ett rege-

ringsbeslut i enlighet med vad föredragande statsrådet har anfört i proposition 1983/84: 118. Med hänvisning härtill bör riksdagen med bifall till motion 1983/84: 2662 yrkande 2 i denna del som sin mening ge regeringen till känna att en avveckling av statsbidraget till skolan bör vara påbörjad senast budgetåret 1988/89. Härmed avstyrker utskottet motionerna 1983/84: 2658 i denna del, 1983/84: 2659 yrkande 2 samt 1983/84: 2660, 1983/84: 2665 yrkandena 1 och 2, 1983/84: 2675 och 1983/84: 2678 i motsvarande delar.

Beträffande Balettakademien ansluter sig utskottet till vad i berörda motioner har anförts om den särskilda prägeln i skolans utbildning. Enligt utskottets bedömning är det angeläget såväl för kulturlivet som utbildningsväsendet att skolan genom bibehållet statligt stöd ges möjlighet att fortsätta sin verksamhet och därigenom utgöra ett värdefullt komplement till det allmänna skolväsendet. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna. Härmed tillstyrker utskottet motionerna 1983/84: 2659 yrkande 4, 1983/84: 2663, 1983/84: 2664, 1983/84: 2665 yrkandena 1 och 2, de båda sistnämnda yrkandena i motsvarande delar, 1983/84: 2674, 1983/84: 2676 samt 1983/84: 2678 i denna del.

Som framgår av proposition 1983/84: 118 har STI:s framtid under de senaste åren varit föremål för omfattande utredningsverksamhet och frågan om ett kommunalt engagemang i skolans verksamhet har aktualiserats. STI:s utbildning, som omfattar nio intagningsklasser, är treårig och närmast jämförbar med gymnasieskolans fyraåriga tekniska linje (T-linjen). På STI sker en större koncentration på de tekniska ämnena än vad som är fallet med T-linjen. Utbildningen omfattar i genomsnitt 36 lektioner per vecka under ett läsår om 39 veckor, dvs. fler lärarledda timmar än motsvarande kurser inom den kommunala vuxenutbildningen. Utskottet har erfarenhet att eleverna vid STI är äldre än eleverna på T-linjen. Genomsnittsåldern är sedan många år tillbaka 27 år. De har en annan studiebakgrund och har ofta erfarenhet av mångårig yrkesverksamhet. I likhet med föredragande statsrådet erinrar utskottet om det intresse som från näringslivets sida har visats verksamheten vid STI.

Utskottet delar uppfattningen som har framförts i de berörda motionerna att det är angeläget att verksamheten vid STI får fortsätta. Enligt utskottets mening bör det ske med hjälp av statliga insatser och i huvudsak med oförändrad inriktning. Emellertid anser utskottet att den fortsatta verksamheten bör bli föremål för överläggningar mellan berörda parter i syfte att föra över verksamheten till Stockholms kommun. Vid en kommunalisering bör man enligt utskottet så långt möjligt skapa förutsättningar för att de nuvarande yttre formerna för verksamheten i huvudsak kan bibehållas. Detta bör beaktas vid en beräkning av ett framtida statligt stöd till Stockholms kommun. I enlighet med föredragande statsrådets överväganden bör det nuvarande statsbidraget till STI tills vidare utgå i oförändrad omfattning, dock längst t. o. m. budgetåret 1986/87. Vad utskottet nu har anfört

om Stockholms Tekniska Institut bör riksdagen med bifall till motion 1983/84: 2662 yrkande 3 och med anledning av motionerna 1983/84: 2659 yrkande 3, 1983/84: 2665 yrkandena 1 och 2, de båda sistnämnda yrkandena i motsvarande delar, 1983/84: 2670 och 1983/84: 2678 i denna del som sin mening ge regeringen till känna.

Beträffande Köpmannainstitutet i Stockholm har inte utskottet funnit att institutet i sådan utsträckning skiljer sig från de övriga skolorna i gruppen skolor med branschriktad utbildning m. m. att motion 1983/84: 2667 bör föranleda något uttalande av riksdagen om fortsatt statsbidrag. Utskottet delar därmed föredragande statsrådets bedömning och avstyrker motionen. I sammanhanget vill utskottet erinra om vad statsrådet har anfört om möjligheten för regeringen att medge fortsatt statlig tillsyn för vissa längre kurser vid institutet för att eleverna därigenom skall kunna få studiestöd.

Utskottet tar i detta sammanhang upp till behandling motion 1983/84: 2661 yrkande 2 vari hemställs att riksdagen beslutar att *Lundsbergs skola* skall få statsbidrag såsom riksinternatskola. Motionärerna hänvisar till skolans stora betydelse för utlandssvenska barn.

Utskottet vill med anledning av motionen erinra om följande.

För *Lundsbergs skola* utgår f. n. statsbidrag enligt förordningen (1964: 137) om statsbidrag till vissa privatskolor. För riksinternatskolor utgår statsbidrag enligt förordningen (1970: 333) om riksinternatskolor. Den sistnämnda förordningen medger ett mera omfattande bidrag än den förra, främst i vad gäller kostnader för skolledning, föreståndare för elevhem och fritidsledare. För elev som har utlandssvenska föräldrar utgår vidare statsbidrag till kostnader för skolgång och skolmåltider med belopp som gäller för motsvarande ersättning vid kommunal samverkan på skolväsendets område. För riksinternatskolorna gäller dessutom en mer omfattande reglering vad gäller styrelse för skolan, elevsammansättning, intagningsnämnd m. m.

Med det redovisade har utskottet velat visa att staten genom riksinternatskolorna har iklätt sig ett särskilt ansvar för att tillförsäkra vissa elever skolgång under trygga förhållanden. De elever som avses är barn och ungdom som har utlandssvenska föräldrar och sådana som har behov av miljöombyte eller som är från glesbygd och icke kan beredas annan tillfredsställande inackordering. Utskottet har erfarit att kapaciteten vid de befintliga riksinternatskolorna är god. Enligt utskottets bedömning föreligger f. n. inte något ytterligare behov av platser i riksinternatskola. Utskottet utgår från att regeringen – om det bedöms påkallat – framlägger förslag i ärendet för riksdagen. Med hänvisning till det anförda avstyrker utskottet motion 1983/84: 2661 yrkande 2.

En utgångspunkt för regeringens förslag beträffande rätten till statligt stöd till fristående skolor har varit att det även i framtiden skall vara möjligt att i viss utsträckning med statsbidrag driva fristående skolor. Det

bör enligt föredragande statsrådet ankomma på regeringen att fatta beslut huruvida *nyttillkommande fristående skolor* skall kunna bli berättigade till statsbidrag utifrån de grunder som har föreslagits i proposition 1983/84: 118. Dock bör fråga om statsbidrag till en fristående skola med internatverksamhet enligt statsrådet underställas riksdagen i varje särskilt fall.

I motion 1983/84: 2662 (yrkande 1) föreslås att riksdagen som sin mening skall ge regeringen till känna vad i motionen har anförts om statsbidrag till nyttillkommande fristående skolor. Motionärerna menar att de av regeringen föreslagna villkoren bör ses som ett steg på vägen mot ett inlemmande av de fristående skolorna i kommunernas skolväsende. Då en sådan åtgärd innebär vissa merkostnader för samhället och för att skapa ekonomiskt utrymme bör enligt motionärerna inga nyttillkommande fristående skolor bli statsunderstödda. Ett motsatt synsätt hävdas i motion 1983/84: 2677 (i denna del), vari förordas en strävan att stimulera tillkomsten av nya fristående skolor på gymnasial nivå genom ett nytt mer generellt statsbidragssystem. Den i motion 1983/84: 2665 (yrkande 1 i denna del) förordade mer generösa inställningen till fristående skolor innebär enligt motionärerna att en positiv bedömning bör göras t. ex. beträffande Waldorfskolor på gymnasial nivå. Likartade yrkanden ställs i motion 1983/84: 2671, vari begärs att statsbidraget till Kristofferskolan i Stockholm utvidgas till att omfatta samtliga skolans klasser i årskurserna 10–12. En tolvårig sammanhållen skolgång för alla elever är ett viktigt inslag i Waldorfpedagogiken (yrkande 1). Vidare anför motionärerna att det måste betraktas som ett samhälleligt intresse att med hjälp av statsbidrag göra det möjligt även för andra Waldorfskolor att bygga ut sin verksamhet till att omfatta årskurserna 10–12 (yrkande 2).

I likhet med föredragande statsrådet anser utskottet att de villkor för statligt stöd som har föreslagits i proposition 1983/84: 118 – och vilka utskottet har tillstyrkt i det föregående – självfallet bör tillämpas också i fråga om nya skolor. Med detta avstyrker utskottet motion 1983/84: 2662 yrkande 1. Utskottet, som i det följande återkommer till frågan om statsbidragssystem för fristående skolor, kan å andra sidan ej heller biträda vad som i motion 1983/84: 2677 anförts om att speciellt stimulera tillkomsten av fristående skolor. Utskottet som utgår från att det också i framtiden kan uppkomma utbildningsbehov vilka lämpligen bör kunna tillgodoses av en fristående skola, anser att riksdagen inte bör göra något särskilt uttalande i frågan. Med hänvisning till vad utskottet har anført bör riksdagen med bifall till proposition 1983/84: 118 och med avslag på motionerna 1983/84: 2662 yrkande 1 och 1983/84: 2677 i denna del godkänna att regeringen enligt de grunder som har förordats i propositionen skall kunna förklara även nyttillkommande fristående skolor på gymnasial nivå berättigade till statsbidrag.

Av vad utskottet har anført i det föregående framgår att det ankommer på regeringen att besluta om statsbidrag till nyttillkommande fristående skolor

med undantag för skolor med internatverksamhet. Regeringens prövning av ansökningar skall ske utifrån de av regeringen föreslagna grunderna för statsbidrag, vilka utskottet har tillstyrkt. Utskottet erinrar om att skolor som har en särskild pedagogisk uppläggning av verksamheten är en sådan grupp av skolor vilken bör kunna komma i fråga för statsbidrag. De av motionärerna aktualiserade Waldorfskolorna intar därvidlag inte någon särställning. Utskottet anser – mot bakgrund av den ovan angivna ordningen att det är regeringen som beslutar i frågan – att det inte är påkallat med något riksdagsuttalande av sådan innebörd att vissa skolor av riksdagen särskilt anges såsom berättigade till bidrag. Med hänvisning härtill bör riksdagen avslå motionerna 1983/84: 2665 yrkande I i denna del och 1983/84: 2671.

I detta sammanhang behandlar utskottet motion 1983/84: 2673 vari föreslås att fristående skolor som ger *undervisning på finska* skall kunna erhålla statsbidrag.

Utskottet, som erinrar om vad i inledningsavsnittet av detta betänkande har anförts om rätten att starta och nyttja fristående skola på gymnasial nivå, anser att ett ställningstagande till frågan om statligt stöd till finskspråkig undervisning av den art som förordas i motionen inte bör ske i nu förevarande sammanhang utan prövas i samband med beredningen av språk- och kulturarvsutredningens betänkande (SOU 1983: 57) Olika ursprung – Gemenskap i Sverige. Med hänvisning härtill avstyrker utskottet motion 1983/84: 2673.

Statsbidragets utformning m. m.

De statsunderstödda fristående skolorna kan delas in i två huvudgrupper, dels de fristående skolor som har statligt reglerade tjänster, dels de som saknar sådana tjänster. Statsbidraget till skolorna utgår enligt skiftande grunder och belastar ett antal skilda anslag i statsbudgeten (jfr. prop. 1983/84: 118 s. 15). I propositionen behandlas frågan om utformningen av *statsbidragssystemet* för de fristående skolorna på gymnasial nivå.

I likhet med SEH-kommittén anser föredragande statsrådet att statsbidragssystemet för de fristående skolorna med statligt reglerade tjänster i huvudsak bör knyta an till det system som gäller för den allmänna gymnasieskolan. Kommittén hade föreslagit vissa mindre ändringar av nuvarande statsbidragssystem i den riktningen. Statsrådet erinrar om pågående beredningsarbete inom regeringskansliet avseende ett ändrat system för statsbidrag för gymnasieskolan. Med hänvisning härtill föreslås inga ändringar i nu gällande system för statsbidrag till fristående skolor med statligt reglerade tjänster.

Bidragsbestämmelserna till fristående skolor utan statligt reglerade tjänster är komplicerade (jfr förordningen (1972: 342) om enskilda yrkes-

skolor). Bidraget är helt eller till viss del knutet till de reella kostnaderna, varför bidraget inte kan slutregleras förrän i efterhand, när alla kostnader för verksamheten är kända. Bestämmelserna är ofta upphov till olika uppfattningar om vilka kostnader som är bidragsgrundande. SEH-kommittén föreslog att det statliga stödet till den nu berörda kategorin av fristående skolor bör konstrueras som ett bidrag per elev och år med belopp som fastställs med utgångspunkt i systemet för bidrag till fristående skolor på grundskolenivå. Systemet skulle vara kostnadsneutralt vid jämförelse med det statsbidrag som utgår f. n.

Enligt föredragande statsrådets mening är det en angelägen uppgift att förbättra statsbidragssystemet för fristående skolor som inte har statligt reglerade tjänster. Statsrådet framhåller att systemet bör vara enkelt till sin konstruktion och lätt att administrera och ha en sådan utformning att bidragsbeloppet är relaterat till löneutvecklingen och kan beräknas i förväg. Med utgångspunkt i SEH-kommitténs förslag anges i proposition 1983/84:118 riktlinjerna för ett bidragssystem som uppfyller de ställda kraven (s. 18–20). I huvudsak innebär systemet att bidragsbeloppet per skola beräknas med hjälp av tre faktorer: 1. *grundbelopp*, vilket beräknas med utgångspunkt i beloppet för högstadiet elev enligt systemet för bidrag till fristående skolor på grundskolenivå, 2. en för varje skola fastställd faktor (*omräkningsfaktor*), varmed grundbeloppet räknas upp så att bidraget blir så stort att det, multiplicerat med 3. *antalet* ianspråktaga *årselevplatser* inom en medgiven årselevplatsram, ger ett sammanlagt statsbidrag som i huvudsak motsvarar kostnaden för nu utgående statsbidrag till skolan. Föredragande statsrådet anser – i likhet med SEH-kommittén och flera remissinstanser – att bidraget per elev i princip bör vara lika stort för likartade utbildningar. Liksom för bidraget till fristående skolor på grundskolenivå bör bidraget ha karaktär av allmänt driftbidrag.

I ett par motioner framförs synpunkter på det föreslagna statsbidragssystemet. I motion 1983/84:2677 (i denna del) hävdar motionärerna att de båda skilda bidragssystemen för fristående skolor som har statligt reglerade tjänster resp. skolor utan sådana tjänster successivt bör ersättas med ett gemensamt regelsystem. Vidare bör bidraget till fristående skolor vara likvärdigt med det statliga stödet till skolor i det allmänna skolväsendet. En enhetlig reglering är enligt motionärerna angelägen mot bakgrund av en i motionen förespråkad strävan att stimulera tillkomsten av nya fristående skolor. Riksdagen bör enligt motion 1983/84:2657 (yrkande 1) besluta att statsbidraget per elev vid fristående skolor på gymnasial nivå utan statligt reglerade tjänster skall vara lika stort för likartade utbildningar. En sådan förändring av det föreslagna systemet bör genomföras redan fr. o. m. budgetåret 1984/85 (yrkande 2).

Utskottet noterar att SEH-kommitténs förslag till konstruktion av nytt statsbidragssystem för fristående skolor utan statligt reglerade tjänster, med vilket regeringens nu framlagda förslag i huvudsak stämmer överens.

nästan genomgående har tillstyrkts av remissinstanserna bland vilka ingick de berörda skolorna. Även utskottet anser det nu föreslagna bidragssystemet ändamålsenligt och finner det väl ägnat att såväl bidra till att en förenklad hantering av bidragsgivningen kommer till stånd som medverka till ökad stabilitet och trygghet för de berörda skolorna.

Beträffande fristående skolor med statligt reglerade tjänster menar utskottet att det vore naturligt om bidragsreglerna än mer knöt an till den allmänna gymnasieskolans regelsystem. Utskottet vill peka på att en sådan förändring i sig inte innebär krav på förändringar i vad avser storleken på statsbidraget till de berörda skolorna. Med hänvisning till vad föredragande statsrådet har anfört om pågående beredningsarbete beträffande bidragssystemet för den allmänna gymnasieskolan vill emellertid utskottet nu inte förorda någon särskild åtgärd i frågan. Liksom för bidraget till fristående skolor utan statligt reglerade tjänster bör beträffande detta bidrag viss frihet finnas för skolorna att disponera bidraget som ett allmänt driftbidrag (jfr. prop. s. 32–33).

När det gäller de båda yrkandena i motion 1983/84: 2657 erinrar utskottet om vad föredragande statsrådet har anfört om att det statliga bidraget per elev i princip bör vara lika stort för likartade utbildningar. Utskottet, som ansluter sig till denna princip, anser att detta mål bör uppnås så snart tekniska och ekonomiska hinder har undanröjts.

Med hänvisning till vad utskottet har anfört ovan föreslår utskottet att riksdagen godkänner vad i proposition 1983/84: 118 har förordats om utformningen av ett nytt statsbidragssystem för fristående skolor utan statligt reglerade tjänster. Riksdagen bör därjämte avslå motionerna 1983/84: 2657 yrkandena 1 och 2 och 1983/84: 2677 i denna del.

För närvarande utgår ur anslaget Bidrag till undervisningsmateriel inom gymnasieskolan m. m. *visst bidrag för anskaffning av undervisningsmateriel* vid enskilda yrkesskolor samt vid vissa lanthushållsskolor. Föredragande statsrådet föreslår att det särskilda statsbidraget till undervisningsmateriel för enskilda yrkesskolor skall avvecklas och att medlen i stället skall ingå som en del i det allmänna driftbidraget till fristående skolor utan statligt reglerade tjänster. Regeringen begär riksdagens godkännande av vad statsrådet har anfört i ärendet.

Utskottet föreslår att riksdagen godkänner vad i proposition 1983/84: 118 har förordats om avveckling av statsbidraget till undervisningsmateriel vid fristående skolor på gymnasial nivå.

I enlighet med förslag av SEH-kommittén anser föredragande statsrådet att omfattningen av de statsunderstödda fristående skolornas verksamhet bör beräknas i antal årselevplatser såsom sker i fråga om gymnasieskolan. Genom en sådan entydig terminologi blir det möjligt att överblicka utbildningen på gymnasial nivå i kvantitativa termer. Statsrådet förordar att alla utbildningar vid de statsunderstödda fristående skolorna får en *egen ram*

uttryckt i årselevplatser. Regeringen begär riksdagens godkännande av vad föredragande statsrådet har förordat i frågan.

I motionerna 1983/84: 2677 (i denna del) och 1983/84: 2745 (yrkande 13) yrkas avslag på regeringens förslag såvitt det avser en särskild ram för de fristående skolorna. Motionärerna menar att såväl den allmänna skolans som de frivilliga skolornas utbud av utbildningar skall redovisas i en totalram.

Utskottet, som redan tidigare har funnit anledning att erinra om regeringens förslag (jfr. UbU 1983/84: 19 s. 26 f), anser att en gemensam ram beräknad i antalet årselevplatser för de statsunderstödda fristående skolorna är ändamålsenlig. Vid sidan om ramarna för gymnasieskolan skall det sålunda genom förslaget finnas en särskild ram för alla utbildningar vid de statsunderstödda fristående skolorna. De kan härigenom betraktas som en del av den samlade resursen för gymnasial utbildning. Utskottet tillstyrker vad regeringen har föreslagit och anser att riksdagen därmed skall avslå motionerna 1983/84: 2677 i denna del och 1983/84: 2745 yrkande 13.

Vissa andra frågor

SEH-kommittén fann i sitt arbete anledning att diskutera huruvida vissa i sammanhanget berörda utbildningar skulle karakteriseras som *utbildning på gymnasial nivå* eller på *högskolenivå*. Kommittén gjorde därvid den bedömningen att utbildningarna vid Anders Beckmans skola i mode och reklam, Berghs reklamskola i grafisk formgivning och illustration resp. praktisk marknadsföring och reklam, Carl Malmstens Verkstadsskola i möbelsnickeri samt den tvååriga högre hemslöjdsutbildningen i mjuk och hård slöjd vid Handarbetets Vänners vävskola borde behandlas som utbildning på högskolenivå i fråga om kompetensvärde, central myndighet, studiestöd m. m.

Mot bakgrund av en splittrad remissopinion är föredragande statsrådet inte berett att nu föreslå någon förändring i de aktuella skolornas formella status. Hon erinrar emellertid om vad i propositionen (s. 13) anförs om utbildning av laboratorieassistenter inom högskolan.

I motionerna 1983/84: 2666 (i denna del) och 1983/84: 2672 anförs en rad skäl för att den högre hemslöjdsutbildningen vid Handarbetets Vänners vävskola skall betraktas som högskoleutbildning. Motionärerna pekar bl. a. på att en ändrad ställning för utbildningen i nu berört hänseende skulle medföra större möjligheter till forskning och vidareutbildning.

Utskottet konstaterar, i likhet med universitets- och högskoleämbetet (UHÄ) i sitt remissvar, att frågan om gränsdragning mellan gymnasial och eftergymnasial utbildning är komplicerad. Utskottet är medvetet om att de berörda skolorna, vilket anförs i skolornas remissvar och i de båda nu aktuella motionerna, ser det som fördelaktigt för sina ifrågavarande utbildningar, om en förändring i nu berört hänseende kunde ske. Utskottet utgår

från att berörda skolor och myndigheter följer utvecklingen och återkommer till regeringen med förslag till åtgärder som de anser vara påkallade. Med hänvisning till det anförda anser utskottet att motionerna 1983/84: 2666 i denna del och 1983/84: 2672 inte bör föranleda någon riksdagens åtgärd, varför de avstyrks.

Som villkor för att statsbidrag skall utgå ställer staten upp regler för de fristående skolornas verksamhet. Reglerna varierar mellan olika skolor. Att bidraget används på avsett sätt och att villkoren i övrigt följs kan kontrolleras genom *statlig tillsyn*. Tillsynen har härigenom karaktär av villkor för statsbidraget.

Fristående skolor står i vissa fall under statlig tillsyn även om statsbidrag inte utgår. Det gäller skolor som genom särskilda beslut av regeringen har ställts under statlig tillsyn på framställning därom från huvudmannen. Statlig tillsyn är som regel en förutsättning för att skolans utbildning skall tillerkännas ett visst kompetensvärde. Av störst betydelse är dock att statlig tillsyn är ett villkor för att eleverna vid skolan skall kunna få studiestöd.

Enligt föredragande statsrådets mening bör regeringen, liksom hittills, i varje enskilt fall pröva frågan om att ställa nya utbildningar under statlig tillsyn i syfte att ge eleverna tillgång till statligt studiestöd.

Regeringen bereder riksdagen tillfälle att ta del av vad föredragande statsrådet har anfört om statlig tillsyn och studiestöd beträffande fristående skolor på gymnasial nivå.

I motion 1983/84: 2677 (i denna del) förordas en generös hållning i fråga om statlig tillsyn. Motionärerna anser att det är betydelsefullt att eleverna inte utan starkt vägande skäl undanhålls möjligheten till studiestöd, vilket är knutet till den statliga tillsynen.

Utskottet anser att vissa insyns- och kontrollmöjligheter måste finnas för att en utbildning skall kunna ge rätt till studiestöd för eleverna. Kravet på att utbildningen skall vara statsunderstödd eller ställd under statlig tillsyn bör därför kvarstå.

Utskottet delar föredragande statsrådets uppfattning att det inte generellt kan sägas att de icke statsunderstödda fristående utbildningarna har sådan betydelse att de i fråga om rätt till studiestöd för eleverna bör jämföras med utbildningar inom det allmänna utbildningsväsendet. Utskottet utgår från att fristående skola som ger en utbildning som är likvärdig med gymnasieskolans eller som ur allmän synvinkel framstår som angelägen efter vederbörlig prövning normalt ställs under statlig tillsyn. Något särskilt uttalande av riksdagen om generositet i nu berört hänseende anser utskottet inte påkallat. Därmed avstyrker utskottet motion 1983/84: 2677 i denna del och föreslår att riksdagen utan erinran lägger till handlingarna vad föredragande statsrådet har anfört i fråga om statlig tillsyn och studiestöd beträffande fristående skolor på gymnasial nivå.

Utskottet har inget att erinra mot vad föredragande statsrådet har anfört om *behörighets- och urvalsfrågor* beträffande de fristående skolornas utbildningar på gymnasial nivå.

Föredragande statsrådet anför i fråga om *läroplaner* för de fristående skolornas utbildningar på gymnasial nivå att det, i de fall skolan får statsbidrag eller är ställd under statlig tillsyn, är angeläget att innehållet i skolans utbildning anges i en läroplan fastställd av SÖ. Härigenom kan den som avser att söka sig till utbildningen skaffa sig en någorlunda säker uppfattning om framför allt utbildningens innehåll, tidsmässiga omfattning och kompetensvärde.

I fråga om *betyg och kompetens* anser föredragande statsrådet att det är angeläget att en utbildning i fristående skola kan dokumenteras och i möjligaste mån jämföras med en likartad utbildning inom gymnasieskolan. Ett sådant dokument skall enligt statsrådet utfärdas även utan elevens särskilda begäran. Det finns enligt statsrådet skäl att kräva att utbildningsdokumentet skall utformas enligt föreskrifter som meddelas av regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer. I överensstämmelse med vad som gäller för gymnasieskolan bör enligt föredragande statsrådets mening en genomgång av en minst tvåårig fristående skola för yrkesutbildning principiellt ge allmän behörighet till grundläggande högskoleutbildning, under förutsättning att den omfattar sådan undervisning i engelska och svenska som motsvarar två årskurser på någon linje i gymnasieskolan eller att den sökande har kompletterat sin utbildning med sådana kunskaper i engelska och svenska.

I motion 1983/84: 2665 (yrkande 1 i denna del) framhålls att det som i proposition 1983/84: 118 anförs i fråga om läroplan och principer för betygsättning beträffande fristående skolor på gymnasial nivå inte skall behöva föranleda skolor med egen pedagogisk inriktning att som förutsättning för statsbidrag lägga om sitt arbetssätt. Motionärerna motsätter sig en detaljerad anpassning av de fristående skolorna till de allmänna skolornas kursplaner och betygsättningsregler.

Utskottet vill med anledning av motionsyrkandet framhålla att den fristående skolans egenart klart skall komma till uttryck i läroplanen. Timplaner motsvarande gymnasieskolans är i flertalet fall inte nödvändiga för en fristående skola. Samma syfte bör som regel kunna nås med andra medel, t. ex. vissa tidsramar för utbildningen. När det gäller betygsättningen, vill utskottet peka på den praxis som f. n. tillämpas i de högsta årskurserna vid Waldorfskolor, nämligen att skolan utfärdar studieomdömen åt elever som avgår från skolan efter tolfte året. Dessa omdömen kan, om så erfordras, kompletteras med sifferbetyg i femgradig skala. Som utskottet ser det är önskemålen i motion 1983/84: 2665 i nu berört hänseende tillgodosedda, varför motionens yrkande 1 i denna del avstyrks. Utskottet föreslår att riksdagen utan erinran lägger till handlingarna vad i proposition

1983/84: 118 har anförts om läroplansfrågor samt betygs- och kompetensfrågor beträffande de fristående skolornas utbildningar på gymnasial nivå.

Utskottet föreslår att riksdagen godkänner vad i proposition 1983/84: 118 har förordats om *huvudmannaskap för Vackstanässkolan* i Södertälje och *Apelrydsskolan* i Båstad. Ej heller har utskottet något att erinra mot regeringens förslag beträffande särskilt statsbidrag till *Svenska Hemslöjdsföreningarnas riksförbunds riksomfattande kursverksamhet*.

I några motioner tas frågan om *kommunalt stöd* till fristående skolor upp. I motion 1983/84: 2677 (i denna del) hävdas att kommunerna har ett ansvar för att erbjuda de fristående skolorna goda arbetsmöjligheter. Kommunerna bör enligt motionärerna behandla de fristående skolorna på ett med den allmänna skolan likvärdigt sätt. Enligt motion 1983/84: 2016 (yrkande 27) bör kommunerna åläggas att bidra till de fristående skolorna med ett stöd motsvarande den "rörliga kommunala elevkostnaden". I motion 1983/84: 496 krävs en lagstiftning som ålägger kommunerna att åt elever i fristående skolor tillhandahålla service i vad avser läromedel, skolmåltider samt hälso- och sjukvård.

När utskottet under riksmötet 1982/83 behandlade proposition 1983/84: 1 om fristående skolor för skolpliktiga elever m. m., avstyrkte utskottet ett par motionsyrkanden av likartat innehåll. Utskottet anförde att det inte var berett att medverka till en lagstiftning i enlighet med syftet i de då aktuella motionerna (UbU 1982/83: 10 s. 17). Riksdagen avlog motionerna. Utskottet, som hänvisar till vad utskottet i övrigt anförde i ärendet i sitt betänkande 1982/83: 10, är inte heller nu berett att föreslå riksdagen lagstiftningsåtgärder i enlighet med det som förordas i motionerna 1983/84: 496, 1983/84: 2016 yrkande 27 och 1983/84: 2677 i denna del. Med detta avstyrks motionerna.

Beträffande *ikraftträdande av förslagen* erinrar föredragande statsrådet om att riksdagens beslut om fristående skolor för skolpliktiga elever m. m. (prop. 1982/83: 1, UbU 1982/83: 10, rskr 1982/83: 63) föranledde vissa ändringar fr. o. m. den 1 juli 1983. Det nya systemet för statsbidrag till fristående skolor för skolpliktiga elever tillämpas bl. a. för undervisningen på grundskolenivå vid fyra av de skolor som berörs av de nu aktuella förslagen (Sigtunaskolan Humanistiska Läroverket, Franska skolan, Göteborgs högre samskola och Lundsbergs skola). En samordning måste göras med bidragssystemet för skolornas undervisning på gymnasial nivå. Av betydelse i sammanhanget är t. ex. statsbidraget för lön till skolledare. Om möjligt bör enligt föredragande statsrådet bestämmelserna avseende både grundskola och gymnasieskola sammanföras i en förordning. Utskottet utgår från att regeringen härvid i sakligt och författningstekniskt hänseende reviderar förordningen (1964: 137) om statsbidrag till vissa privatskolor och privatskolförordningen (1967: 270).

De nya reglerna för statsbidragssystem för fristående skolor utan statligt reglerade tjänster bör enligt proposition 1983/84: 118 träda i kraft den 1 juli 1984. Det föranleder enligt föredragande statsrådet att en ny förordning bör utfärdas om fristående skolor på gymnasial nivå. Den i det föregående (s. 15 f.) nämnda förordningen (SFS 1971: 342) om enskilda yrkesskolor kan därmed upphävas.

Anslagsberäkning för budgetåret 1984/85

I proposition 1983/84: 118 föreslås att medelsanvisningen för driftbidrag till de fristående skolorna på gymnasial nivå för tiden efter den 1 juli 1984 förs samman till ett nytt anslag benämnt Bidrag till fristående skolor på gymnasial nivå.

Föredragande statsrådet har för fristående skolor på gymnasial nivå med statligt reglerade tjänster för budgetåret 1984/85 beräknat sammanlagt 43,2 milj. kr. I besparingssyfte föreslås att från budgetåret 1984/85 inte längre något statsbidrag beräknas till avlönande av föreståndare vid elevhem för elever vid enskild läroanstalt (– 165 000 kr.).

För fristående skolor på gymnasial nivå utan statligt reglerade tjänster beräknar föredragande statsrådet sammanlagt 27,5 milj. kr. Totalt begär regeringen att riksdagen under förevarande anslag för budgetåret 1984/85 anvisar ett förslagsanslag av 70 690 000 kr.

I ett antal motioner anförs avvikande uppfattningar om hur anslaget bör beräknas.

Enligt motion 1983/84: 2657 (yrkande 3) bör riksdagen besluta att bidraget om 27,5 milj. kr. för skolor som ej har statligt reglerade tjänster bör fördelas lika mellan de berörda skolorna. I motion 1983/84: 2661 (yrkande I) framhålls att den av föredragande statsrådet förordade besparingen om 165 000 kr. avseende avlönande av föreståndare vid elevhem för elever vid enskild läroanstalt till största delen drabbar Lundsbergs skola. Enligt motionärerna sker härigenom en minskning av bidraget till skolan med 120 000 kr. Beträffande verksamheten vid Sätergläntan, Hemslojdens Gård hävdas i motion 1983/84: 2666 (i denna del) att beräkningen av statsbidraget inte stämmer överens med den av statsmakterna medgivna omfattningen av verksamheten, varför den bör justeras så att ett större bidrag möjliggörs. I motion 1983/84: 2668 slutligen yrkas att Institutet för optometri erhåller ett med 220 000 kr. ökat anslag. Yrkandet motiveras med att institutet bl. a. har landets enda utbildningslinje i kontaktlinsteknik för legitimerade optiker. Enligt motionären utgår f. n. ett bidrag med ca 30 000 kr. per år. Ökningen bör rymmas inom det av regeringen föreslagna anslagsbeloppet, menar motionären.

Utskottet vill med anledning av motionerna anföra följande.

Utskottet har i det föregående framhållit att bidraget per elev i princip bör vara lika stort för likartade utbildningar när det gäller fristående skolor

utan statligt reglerade tjänster men att denna bidragsomläggning får genomföras successivt. Det är av praktiska skäl inte möjligt att inom ramen för det föreslagna beloppet genomföra en sådan åtgärd redan nästa budgetår.

Utskottet finner inte skäl att tillstyrka det i motion 1983/84: 2661 föreslagna bibehållandet av bidraget för avlönande av elevhemsföreståndare. Utskottet vill i sammanhanget erinra om att den av regeringen föreslagna besparingen inte avser motsvarande verksamhet vid riksinternatskola.

När det gäller verksamheten vid Sätergläntan, Hemslöjdens Gård, vill utskottet erinra om att det ankommer på SÖ och regeringen att vid beräkningen av statsbidraget utgå från vad som gäller avseende verksamhetens omfattning.

Utskottet har i det föregående inte haft något att erinra mot vad föredragande statsrådet har anfört om fortsatt statsbidrag till Institutet för optometri. Utskottet är emellertid inte berett att tillstyrka en höjning av bidraget i enlighet med förslaget i motion 1983/84: 2668.

Med hänvisning till vad utskottet har anfört och då utskottet ej heller i övrigt har något att erinra mot den i proposition 1983/84: 118 redovisade medelsberäkningen, föreslår utskottet att riksdagen med bifall till propositionen för budgetåret 1984/85 till Bidrag till driften av fristående skolor på gymnasial nivå anvisar ett förslagsanslag av 70 690 000 kr. Riksdagen bör därjämte avslå motionerna 1983/84: 2657 yrkande 3, 1983/84: 2661 yrkande 1, 1983/84: 2666 i denna del och 1983/84: 2668.

Hemställan

Åberopande vad utskottet har anfört hemställer utskottet

1. att riksdagen med bifall till proposition 1983/84: 118 och med avslag på motionerna 1983/84: 2665 yrkande 1 i denna del och 1983/84: 2677 i denna del godkänner att regeringen enligt de grunder som har förordats i propositionen skall kunna förklara fristående skolor på gymnasial nivå berättigade till statsbidrag.
2. att riksdagen beträffande statsbidrag till Göteborgs högre samskola med bifall till motion 1983/84: 2662 yrkande 2 i denna del och med avslag på motionerna 1983/84: 2658 i denna del, 1983/84: 2659 yrkande 1, 1983/84: 2660 och 1983/84: 2665 yrkandena 1 och 2 i motsvarande delar, 1983/84: 2669 samt 1983/84: 2675 och 1983/84: 2678 i motsvarande delar som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet har anfört.
3. att riksdagen beträffande statsbidrag till Sigrd Rudebecks gymnasium i Göteborg med bifall till motion 1983/84: 2662 yrkande 2 i denna del och med avslag på motionerna 1983/84: 2658 i denna del, 1983/84: 2659 yrkande 2 samt 1983/84: 2660, 1983/84: 2665 yrkandena 1 och 2, 1983/84: 2675 och 1983/84: 2678 i motsvaran-

de delar som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet har anfört,

4. att riksdagen beträffande statsbidrag till Balettakademien med bifall till motionerna 1983/84:2659 yrkande 4, 1983/84:2663, 1983/84:2664, 1983/84:2665 yrkandena 1 och 2, de båda sistnämnda yrkandena i motsvarande delar, 1983/84:2674, 1983/84:2676 samt 1983/84:2678 i denna del som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet har anfört,
5. att riksdagen beträffande Stockholms Tekniska Institut med bifall till motion 1983/84:2662 yrkande 3 och med anledning av motionerna 1983/84:2659 yrkande 3, 1983/84:2665 yrkandena 1 och 2, de båda sistnämnda yrkandena i motsvarande delar, 1983/84:2670 och 1983/84:2678 i denna del som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet har anfört,
6. att riksdagen beträffande statsbidrag till Köpmannainstitutet i Stockholm avslår motion 1983/84:2667,
7. att riksdagen beträffande Lundsbergs skola avslår motion 1983/84:2661 yrkande 2,
8. att riksdagen beträffande nytillkommande fristående skolor på gymnasial nivå med bifall till proposition 1983/84:118 och med avslag på motionerna 1983/84:2662 yrkande 1 och 1983/84:2677 i denna del godkänner att regeringen enligt de grunder som har förordats i propositionen skall kunna förklara dem berättigade till statsbidrag,
9. att riksdagen beträffande uttalande om statsbidrag till vissa nytillkommande fristående skolor avslår motionerna 1983/84:2665 yrkande 1 i denna del och 1983/84:2671,
10. att riksdagen beträffande statsbidrag till fristående skolor med undervisning på finska avslår motion 1983/84:2673,
11. att riksdagen beträffande utformningen av ett nytt statsbidragssystem för fristående skolor utan statligt reglerade tjänster med bifall till proposition 1983/84:118 och med avslag på motionerna 1983/84:2657 yrkandena 1 och 2 samt 1983/84:2677 i denna del godkänner det som har förordats i propositionen,
12. att riksdagen beträffande avveckling av statsbidrag till undervisningsmateriel vid fristående skolor på gymnasial nivå godkänner det som har förordats i proposition 1983/84:118,
13. att riksdagen beträffande en särskild årselevplatsram för fristående skolor på gymnasial nivå med bifall till proposition 1983/84:118 och med avslag på motionerna 1983/84:2677 i denna del och 1983/84:2745 yrkande 13 godkänner det som har förordats i propositionen,
14. att riksdagen beträffande gränsdragning mellan gymnasial utbildning och högskoleutbildning avslår motionerna 1983/84:2666 i denna del och 1983/84:2672,

15. att riksdagen beträffande statlig tillsyn och studiestöd avseende de fristående skolornas utbildningar på gymnasial nivå med avslag på motion 1983/84: 2677 i denna del utan erinran lägger till handlingarna det som har anförts i proposition 1983/84: 118,
16. att riksdagen beträffande behörighets- och urvalsfrågor avseende de fristående skolornas utbildningar på gymnasial nivå utan erinran lägger till handlingarna det som har anförts i proposition 1983/84: 118,
17. att riksdagen beträffande läroplansfrågor samt betygs- och kompetensfrågor avseende de fristående skolornas utbildningar på gymnasial nivå med avslag på motion 1983/84: 2665 yrkande 1 i denna del utan erinran lägger till handlingarna det som har anförts i proposition 1983/84: 118,
18. att riksdagen beträffande huvudmannaskap för Vackstanässkolan och Apelrydsskolan godkänner det som har förordats i proposition 1983/84: 118,
19. att riksdagen beträffande särskilt statsbidrag till Svenska Hemslöjdsföreningarnas riksförbunds riksomfattande kursverksamhet godkänner det som har förordats i proposition 1983/84: 118,
20. att riksdagen beträffande kommunalt stöd till fristående skolor avslår motionerna 1983/84: 496, 1983/84: 2016 yrkande 27 och 1983/84: 2677 i denna del,
21. att riksdagen till *Bidrag till driften av fristående skolor på gymnasial nivå* med bifall till proposition 1983/84: 118 och med avslag på motionerna 1983/84: 2657 yrkande 3, 1983/84: 2661 yrkande 1, 1983/84: 2666 i denna del och 1983/84: 2668 för budgetåret 1984/85 anvisar ett förslagsanslag av 70 690 000 kr.

Stockholm den 15 maj 1984

På utbildningsutskottets vägnar
GEORG ANDERSSON

Närvarande vid ärendets slutbehandling: Georg Andersson (s), Kerstin Göthberg (c), Per Unckel (m), Bengt Wiklund (s), Rune Rydén (m), Helge Hagberg (s), Lennart Bladh (s), Birgitta Rydle (m), Iris Mårtensson (s), Lars Svensson (s), Göran Allmér (m), Björn Samuelson (vpk), Larz Johansson (c), Barbro Nilsson i Örnköldsvik (s) och Linnea Hörlén (fp).

Reservationer

1. Grunder för statsbidrag till fristående skolor på gymnasial nivå (mom. 1)

Per Unckel, Rune Rydén, Birgitta Rydle och Göran Allmér (alla m) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 7 börjar "Det mycket" och på s. 8 slutar "denna del" bort ha följande lydelse:

Till skillnad från vad som är fallet i regeringens förslag till villkor för statsbidrag till fristående skolor anser utskottet att det som principiell utgångspunkt bör gälla att fristående skolor är en viktig del av utbildnings-systemet och oundgängliga i ett fritt samhälle. Det är principiellt viktigt att det finns alternativ till de av stat och kommun erbjudna utbildningarna. Utskottet delar därmed inte regeringens grundläggande synsätt enligt vil-ket de fristående skolornas existensberättigande relateras till det värde eller den nytta de kan ha för den allmänna skolan. För den enskilde eleven innebär fristående skolor en möjlighet att välja en skolform och en stu-dieinriktning som bäst passar den egna begåvningsprofilen. Fristående skolor bidrar också till en förnyelse av skolväsendet.

Riksdagen bör som principiell riktlinje i nu berört hänseende slå fast att elever — såväl på grundskole- som gymnasienivå — skall tillförsäkras rätt och möjlighet att välja skola. För att inte ekonomiska begränsningar skall hindra den enskildes val, krävs andra riktlinjer för statsbidragsgivningen än de som regeringen förordar. För att kunna bli berättigad till statsbidrag skall en fristående skola i enlighet med vad som anförs i motion 1983/84: 2677 kunna visa en sådan stabilitet i fråga om personal, lokaler m. m. som är nödvändig för att undervisningen skall kunna bedrivas på ett sätt som uppfyller rimliga krav på kvalitet. För gymnasieskolans del bör härut-över för statsbidrag krävas en verksamhet som är jämförbar med den som bedrivs inom den allmänna gymnasieskolan. Några inskränkningar i övrigt bör enligt utskottets uppfattning inte anges. Riksdagen bör även klart uttala sig för att det är regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer som har att besluta om statsbidrag till fristående skolor, även sådana som kombinerar utbildning med internatverksamhet. Sådana beslut skall fattas utifrån de riktlinjer som utskottet ovan har angivit. Vad utskottet har anfört om grunder för statsbidrag till fristående skolor på gymnasial nivå bör riksdagen med bifall till motion 1983/84: 2677 i denna del och med avslag på proposition 1983/84: 118 och motion 1983/84: 2665 yrkande 1 i denna del som sin mening ge regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under 1 bort ha följande lydelse:

1. att riksdagen beträffande grunder för regeringens beslut om statsbidrag till fristående skolor på gymnasial nivå med bifall till motion 1983/84: 2677 i denna del och med avslag på proposition 1983/84: 118 och motion 1983/84: 2665 yrkande 1 i denna del som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet har anfört,

2. Grunder för statsbidrag till fristående skolor på gymnasial nivå (mom. 1)

Linnea Hörlén (fp) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 7 börjar "Det mycket" och på s. 8 slutar "denna del" bort ha följande lydelse:

Utskottet anser att riksdagen som en grundläggande princip beträffande statsbidrag till fristående skola skall slå fast att det i viss utsträckning skall finnas alternativ till det allmänna skolväsendet. Det är enligt utskottets uppfattning angeläget att det i större utsträckning än vad som är fallet i dag finns möjligheter för människor – som av olika anledningar vill det – att påverka sina barns utbildning utöver vad som är möjligt inom det allmänna skolväsendet. Ett sådant principiellt synsätt som utskottet här förordar leder till ett ställningstagande i fråga om grunder för statsbidrag som är mer generöst än regeringens förslag. Statsmakten bör ha en generös och välvillig syn på förekomsten av fristående skolor. Vid prövning av statsbidrag till fristående skola bör också ett allmänt intresse för dess verksamhet beaktas. Utskottet vill därvid stryka under att det i sig måste betraktas som ett allmänt intresse att tillgodose välgrundade önskemål från enskilda individer. Bedömningen av frågan huruvida statsbidrag skall utgå till en fristående skola skall alltså inte, vilket regeringen menar, inskränkas till att endast avse vad skolan tillför det allmänna skolsystemet. Vad utskottet har anfört om grunder för statsbidrag till fristående skolor på gymnasial nivå bör riksdagen med bifall till motion 1983/84: 2665 yrkande 1 i denna del och med avslag på proposition 1983/84: 118 och motion 1983/84: 2677 som sin mening ge regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under 1 bort ha följande lydelse:

1. att riksdagen beträffande grunder för regeringens beslut om statsbidrag till fristående skolor på gymnasial nivå med bifall till motion 1983/84: 2665 yrkande 1 i denna del och med avslag på proposition 1983/84: 118 och motion 1983/84: 2677 i denna del som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet har anfört.

3. Statsbidrag till Göteborgs högre samskola (mom. 2)

Kerstin Göthberg (c), Per Unckel (m), Rune Rydén (m), Birgitta Rydle (m), Göran Allmér (m), Larz Johansson (c) och Linnea Hörlén (fp) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 11 som börjar "När det" och slutar "motsvarande delar" bort ha följande lydelse:

I likhet med vad som sägs i motionerna konstaterar utskottet att Göteborgs högre samskola är en väl fungerande skolenhet. Skolan omfattar förutom det gymnasiala stadiet alla grundskolans stadier. Denna vertikali- tet är, vad utskottet har kunnat finna, i det närmaste unik och innebär enligt utskottets mening enastående möjligheter till studier och jämförelser

med den allmänna skolan i vad avser såväl pedagogik som elevernas sätt att fungera i en speciell skolmiljö och deras möjligheter till kontakter med kamrater i skilda åldrar. Härtill kommer de lägre stadiernas undervisning enligt Montessoripedagogiken, vilket enligt vad utskottet har kunnat erfara medför speciella förutsättningar för vissa särskilda pedagogiska inslag i verksamheten på det gymnasiala stadiet. Sammantaget innebär utskottets bedömning av villkoren för Göteborgs högre samskola att även i fortsättningen erhålla statsbidrag i nuvarande omfattning att riksdagen med bifall till motionerna 1983/84: 2658 i denna del, 1983/84: 2659 yrkande 1, 1983/84: 2660 och 1983/84: 2665 yrkandena 1 och 2 i motsvarande delar, 1983/84: 2669 samt 1983/84: 2675 och 1983/84: 2678 i motsvarande delar och med avslag på motion 1983/84: 2662 yrkande 2 i denna del som sin mening bör ge regeringen till känna att en avveckling av statsbidraget till skolan i enlighet med vad föredragande statsrådet har anfört i proposition 1983/84: 118 inte skall ske.

dels att utskottets hemställan under 2 bort ha följande lydelse:

2. att riksdagen beträffande statsbidrag till Göteborgs högre samskola med bifall till motionerna 1983/84: 2658 i denna del, 1983/84: 2659 yrkande 1, 1983/84: 2660 och 1983/84: 2665 yrkandena 1 och 2 i motsvarande delar, 1983/84: 2669 samt 1983/84: 2675 och 1983/84: 2678 i motsvarande delar och med avslag på motion 1983/84: 2662 yrkande 2 i denna del som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet har anfört.

4. Statsbidrag till Sigrid Rudebecks gymnasium i Göteborg (mom. 3)

Kerstin Göthberg (c), Per Unckel (m), Rune Rydén (m), Birgitta Rydén (m), Göran Allmér (m), Larz Johansson (c) och Linnea Hörlén (fp) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 11 börjar "Även beträffande" och på s. 12 slutar "motsvarande delar" bort ha följande lydelse:

I likhet med motionärerna konstaterar utskottet att även Sigrid Rudebecks gymnasium är en väl fungerande skolenhet, vid vilken många elever har beretts plats som av olika skäl har haft svårt att finna sig till rätta vid de kommunala skolorna. Som utskottet ser det utgör skolan ett värdefullt komplement till de övriga gymnasieskolorna i Göteborg. Skolan har sedan länge erhållit statligt stöd. Utskottet förordar en generösare bedömning av villkoren för Sigrid Rudebecks gymnasium att få statsbidrag än den som föredragande statsrådet har gjort i proposition 1983/84: 118 och anser att riksdagen skall uttala sig för att skolan även framdeles skall erhålla ett statligt bidrag som motsvarar den nuvarande omfattningen av bidraget. Med detta tillstyrker utskottet motionerna 1983/84: 2658 i denna del, 1983/84: 2659 yrkande 2, 1983/84: 2660, 1983/84: 2665 yrkandena 1 och 2, 1983/

84: 2675 och 1983/84: 2678 i motsvarande delar. Därjämte avstyrks motion 1983/84: 2662 yrkande 2.

dels att utskottets hemställan under 3 bort ha följande lydelse:

3. att riksdagen beträffande statsbidrag till Sigrid Rudebecks gymnasium i Göteborg med bifall till motionerna 1983/84: 2658 i denna del, 1983/84: 2659 yrkande 2, 1983/84: 2660, 1983/84: 2665 yrkandena 1 och 2, 1983/84: 2675 och 1983/84: 2678 i motsvarande delar och med avslag på motion 1983/84: 2662 yrkande 2 i denna del som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet har anfört,

5. Statsbidrag till Stockholms Tekniska Institut (mom. 5)

Kerstin Göthberg (c), Per Unckel (m), Rune Rydén (m), Birgitta Rydle (m), Göran Allmér (m), Larz Johansson (c) och Linnea Hörlén (fp) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 12 börjar "Utskottet delar" och på s. 13 slutar "till känna" bort ha följande lydelse:

Utskottet ansluter sig till den uppfattning som många motionärer uttryckt, nämligen att statligt bidrag till utbildningen vid STI bör utgå i oförändrade former även i framtiden. Att anordna motsvarande utbildning inom ramen för den kommunala vuxenutbildningen och därvid söka bibehålla skolans nuvarande prägel är enligt utskottet inte möjligt. Utskottet kan inte heller se det meningsfulla i att dra in statsbidraget till skolan för att sedan kompensera Stockholms kommun i syfte att garantera skolans fortlevnad med i huvudsak nuvarande yttre former. Detta syfte uppnås betydligt enklare – och säkrare – genom fortsatt statligt stöd direkt till STI.

Av vad utskottet anfört ovan framgår att skolans verksamhet i väsentliga avseenden skiljer sig från motsvarande utbildningar inom såväl gymnasieskolan som den kommunala vuxenutbildningen. Det är för utskottet helt uppenbart att skolan utgör ett värdefullt komplement till det allmänna utbildningsväsendet. Den uppfyller därmed de krav regeringen själv har föreslagit för statsbidrag till fristående utbildningar och vilka utskottet har tillstyrkt i det föregående. Som utskottet ser det har föredragande statsrådet gjort en felaktig bedömning av villkoren för STI att även framdeles erhålla statsbidrag. Med hänvisning till det anförda föreslår utskottet att riksdagen med bifall till motionerna 1983/84: 2659 yrkande 3, 1983/84: 2665 yrkandena 1 och 2, de båda sistnämnda motionerna i motsvarande delar, 1983/84: 2670 och 1983/84: 2678 i denna del och med avslag på motion 1983/84: 2662 yrkande 3 som sin mening ger regeringen till känna att en avveckling av det nuvarande statsbidraget till STI inte skall ske.

dels att utskottets hemställan under 5 bort ha följande lydelse:

5. att riksdagen beträffande statsbidrag till Stockholms Tekniska

Institut med bifall till motionerna 1983/84: 2659 yrkande 3, 1983/84: 2665 yrkandena 1 och 2, de båda sistnämnda yrkandena i motsvarande delar, 1983/84: 2670 och 1983/84: 2678 i denna del och med avslag på motion 1983/84: 2662 yrkande 3 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet har anfört,

6. Statsbidrag till nytillkommande fristående skolor (mom. 8)

Per Unckel, Rune Rydén, Birgitta Rydle och Göran Allmér (alla m) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 14 som börjar "I likhet" och slutar "till statsbidrag" bort ha följande lydelse:

Utskottets utgångspunkt vid ett ställningstagande till regeringens förslag till grunder för statsbidrag till fristående skolor även i den del det avser nytillkommande skolor är att skolor med annan huvudman än stat och kommun är en viktig del av utbildningssystemet och oumbärliga i ett fritt samhälle. Utskottet avvisar därmed regeringens uppfattning att fristående skolors existensberättigande enbart skall bedömas utifrån den nytta de kan ha för det allmänna skolväsendet. varvid frågan huruvida skolan utgör ett värdefullt komplement till den allmänna skolan ytterst blir avgörande. Mot bakgrund härav förordar utskottet i enlighet med det som anförs i motion 1983/84: 2677 att reglerna för statligt stöd till fristående skolor skall vara så utformade att tillkomsten av nya sådana skolor stimuleras. Det bör även i detta sammanhang göras klart att det är regeringen som skall besluta i nu ifrågavarande ärenden. Någon inskränkning härvid skall inte gälla avseende fristående skola med internat. Detta bör riksdagen med bifall till motion 1983/84: 2677 i denna del och med avslag på proposition 1983/84: 118 och motion 1983/84: 2662 yrkande 1 som sin mening ge regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under 8 bort ha följande lydelse:

8. att riksdagen beträffande statsbidrag till nytillkommande skolor med bifall till motion 1983/84: 2677 i denna del och med avslag på proposition 1983/84: 118 och motion 1983/84: 2662 yrkande 1 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet har anfört.

7. Statsbidrag till nytillkommande fristående skolor (mom. 8)

Björn Samuelson (vpk) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 14 som börjar "I likhet" och slutar "till statsbidrag" bort ha följande lydelse:

Utskottet ansluter sig till den uppfattning som framförs i motion 1983/84: 2662 att inga nytillkommande fristående skolor bör bli statsunderstödda. Utskottet hänvisar till den motivering härför som anförs i motio-

nen. Riksdagen bör sålunda avslå proposition 1983/84: 118 i denna del samt motion 1983/84: 2677 i denna del och med bifall till motion 1983/84: 2662 som sin mening ge regeringen till känna vad utskottet har anfört om statsbidrag till nytillkommande fristående skolor.

dels att utskottets hemställan under 8 bort ha följande lydelse:

8. att riksdagen beträffande statsbidrag till nytillkommande fristående skolor med bifall till motion 1983/84: 2662 yrkande 1 och med avslag på proposition 1983/84: 118 och motion 1983/84: 2677 i denna del som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet har anfört,

8. Uttalande om statsbidrag till vissa nytillkommande fristående skolor (mom. 9)

Kerstin Göthberg (c), Per Unckel (m), Rune Rydén (m), Birgitta Rydle (m), Göran Allmér (m), Larz Johansson (c) och Linnea Hörlén (fp) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 14 börjar "Av vad" och på s. 15 slutar "och 1983/84: 2671" bort ha följande lydelse:

Utskottet erinrar om att regeringen hösten 1983 genom beslut förklarade ett antal Waldorfskolor med undervisning på grundskolenivå berättigade till statsbidrag fr. o. m. budgetåret 1983/84. Utskottet anser att det med anledning härav och motionerna 1983/84: 2665 och 1983/84: 2671 finns skäl för riksdagen att göra ett uttalande av den innebörden att även Waldorfskolor med gymnasialt stadium i framtiden bör kunna erhålla statsbidrag. Det förefaller utskottet rimligt att de Waldorfskolor som bygger ut verksamheten till att omfatta årskurserna 10–12 erhåller bidrag på samma grunder som den del av skolan som omfattar grundskolestadiet. Utskottet ser ej heller skäl till att beträffande Kristofferskolan i Stockholm bara medge statsbidrag till somliga av de befintliga klasserna på det gymnasiala stadiet. Generellt anser utskottet vidare att det är påkallat att riksdagen klargör att ansökningar från nytillkommande skolor med en egen profil skall prövas positivt av regeringen. Vad utskottet här har anfört om ett riksdagsuttalande om statsbidrag till vissa nytillkommande fristående skolor bör riksdagen med bifall till motionerna 1983/84: 2665 yrkande 1 i denna del och 1983/84: 2671 som sin mening ge regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under 9 bort ha följande lydelse:

9. att riksdagen beträffande ett uttalande om statsbidrag till vissa nytillkommande fristående skolor med bifall till motionerna 1983/84: 2665 yrkande 1 i denna del och 1983/84: 2671 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet har anfört,

9. Nytt statsbidragssystem (mom. 11)

Per Unckel, Rune Rydén, Birgitta Rydle och Göran Allmér (alla m) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 16 börjar "Utskottet noterar" och på s. 17 slutar "denna del" bort ha följande lydelse:

Utskottet förordar en i principiella avseenden annan uppläggning av ett nytt statsbidragssystem för fristående skolor än den regeringen har föreslagit. Som utgångspunkt bör gälla det som i motion 1983/84: 2677 anförs om ett mera generellt system som inte gör åtskillnad mellan olika kategorier av fristående skolor. Statsbidraget bör vidare vara i princip lika stort som det statliga bidrag som utgår till den allmänna skolan, vilket innebär att staten skall svara för lärarkostnader samt kostnaderna för skolledning och syo. Ett för samtliga fristående skolor gemensamt regelsystem bör genomföras successivt.

Utskottet anser det praktiskt ogenomförbart att redan fr. o. m. budgetåret 1984/85 vidta den förändring som för vissa fristående skolor föreslås i motion 1983/84: 2657. Utskottet föreslår att riksdagen med bifall till motion 1983/84: 2677 i denna del, med anledning av motion 1983/84: 2657 yrkande 1 och med avslag på proposition 1983/84: 118 och motion 1983/84: 2657 yrkande 2 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet har anfört.

dels att utskottets hemställan under 11 bort ha följande lydelse:

11. att riksdagen beträffande utformningen av ett nytt statsbidragssystem för fristående skolor med bifall till motion 1983/84: 2677 i denna del, med anledning av motion 1983/84: 2657 yrkande 1 och med avslag på proposition 1983/84: 118 och motion 1983/84: 2657 yrkande 2 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet har anfört,

10. Årselevplatsram (mom. 13)

Per Unckel, Rune Rydén, Birgitta Rydle och Göran Allmér (alla m) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 18 som börjar "Utskottet, som" och slutar "yrkande 13" bort ha följande lydelse:

Till skillnad från regeringen anser utskottet att antalet årselevplatser i de fristående skolorna inte bör redovisas som en särskild ram vid sidan av de ramar som beräknas för gymnasieskolan. Utskottet biträder förslaget i de båda motionerna att såväl den allmänna gymnasieskolans som de nu berörda fristående skolornas kapacitet skall redovisas i en totalram. En sådan åtgärd medverkar till att utjämna skillnaderna i arbetsvillkoren mellan de allmänna skolorna och de fristående skolorna. Vad utskottet har anfört om

en totalram bör riksdagen med bifall till motionerna 1983/84: 2677 i denna del och 1983/84: 2745 yrkande 13 och med avslag på proposition 1983/84: 118 som sin mening ge regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under 13 bort ha följande lydelse:

13. att riksdagen beträffande årselevplatsram för fristående skolor på gymnasial nivå med bifall till motionerna 1983/84: 2677 i denna del och 1983/84: 2745 yrkande 13 och med avslag på proposition 1983/84: 118 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet har anfört,

11. Kommunalt stöd till fristående skolor (mom. 20)

Per Unckel, Rune Rydén, Birgitta Rydle och Göran Allmér (alla m) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 21 som börjar "När utskottet" och slutar "avstyrks motionerna" bort ha följande lydelse:

Enligt utskottets uppfattning bör den grundläggande principen såvitt avser den i motionerna aktualiserade frågan vara att statens och kommunernas kostnader för elever skall vara desamma vare sig eleverna går i den allmänna skolan eller i en fristående skola. Kommunerna bör erbjuda de fristående skolorna goda arbetsmöjligheter. Kommunalt stöd till fristående skolor bör, som framhålls i motion 1983/84: 2016, utgå motsvarande den rörliga kommunala elevkostnaden. Riksdagen bör med bifall till motionerna 1983/84: 2016 yrkande 27 och 1983/84: 2677 i denna del och med anledning av motion 1983/84: 496 som sin mening ge regeringen detta till känna.

dels att utskottets hemställan under 20 bort ha följande lydelse:

20. att riksdagen beträffande kommunalt stöd till fristående skolor med bifall till motionerna 1983/84: 2016 yrkande 27 och 1983/84: 2677 i denna del och med anledning av motion 1983/84: 496 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet har anfört,

12. Lundsbergs skola (mom. 21)

Per Unckel, Rune Rydén, Birgitta Rydle och Göran Allmér (alla m) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 23 som börjar "Utskottet finner" och slutar "vid riksinternatskola" bort ha följande lydelse:

Utskottet instämmer med vad motionärerna i motion 1983/84: 2661 anfört i fråga om statsbidrag till elevhemsföreståndare vid Lundsbergs skola. Skäl saknas enligt utskottets mening för att skapa större skillnader mellan de olika internatskolorna. Utskottet tillstyrker med det anförda motion 1983/84: 2661 yrkande 1.

dels att den del av utskottets yttrande på s. 23 som börjar ``Med hänvisning`` och slutar ``och 1983/84: 2668`` bort ha följande lydelse:

Med hänvisning till vad utskottet har anfört föreslår utskottet att riksdagen med bifall till motion 1983/84: 2661 yrkande 1, med anledning av proposition 1983/84: 118 och med avslag på motionerna 1983/84: 2657 yrkande 3, 1983/84: 2666 i denna del och 1983/84: 2668 för budgetåret 1984/85 anvisar ett förslagsanslag av 70 690 000 kr.

dels att utskottets hemställan under 21 bort ha följande lydelse:

21. att riksdagen till *Bidrag till driften av fristående skolor på gymnasial nivå* med bifall till motion 1983/84: 2661 yrkande 1, med anledning av proposition 1983/84: 118 och med avslag på motionerna 1983/84: 2657 yrkande 3, 1983/84: 2666 i denna del och 1983/84: 2668 för budgetåret 1984/85 anvisar ett förslagsanslag av 70 690 000 kr.

Särskilt yttrande

Statsbidraget till Lundsbergs skola (mom. 21)

Per Unckel, Rune Rydén, Birgitta Rydle och Göran Allmér (alla m) anför:

I motion 1983/84: 2661 yrkande 2 hemställs att riksdagen beslutar att Lundsbergs skola skall få statsbidrag såsom riksinternatskola.

Utskottet avvisar detta förslag mot bakgrund av att staten genom riksinternatskolorna iklätt sig ett särskilt ansvar för att tillförsäkra vissa elever skolgång under trygga förhållanden och att förutsättningarna för att uppfylla detta ansvar vid de befintliga internatskolorna är god.

Med en ordning, där olika fristående skolor behandlas efter olika regler, ansluter vi oss till denna ståndpunkt. Däremot vill vi framhålla att i ett system, där fristående skolor får ett med de allmänna skolorna likvärdigt stöd, bör också stödet till internatskolor vara likvärdigt. Motiven till att samhällets stöd bör vara likvärdigt framgår av moderata samlingspartiets kommittémotion med anledning av proposition 1983/84: 118 och av reservationer till detta betänkande.